

БЪЛГАРИТЕ В СЕВЕРНОТО ПРИЧЕРНОМОРИЕ

ИЗСЛЕДВАНИЯ И МАТЕРИАЛИ

ТОМ ДЕСЕТИ

ЛИЧНИ ИМЕНА НА БЪЛГАРИ-ПРЕСЕЛНИЦИ В БЕСАРАБИЯ

(според романа «Да намериш разковничето»
на А. Малешкова и Н. Куртев)

Цанка Константинова

Една от актуалните задачи на българската антропонимия е изследването на имената на българите от т. нар. «диаспора». Антропонимията на северобанатските българи е описана от Л. Милетич¹, част от антропонимията на румънските българи, както и на задкарпатските (в съавторство с М. Парзулова) и на кавказките българи — от Т. Балкански²; М. Парзулова изследва български бесарабски села в Украйна и кримските българи³, българите извън България⁴, а М. Ангелова-Атанасова — имената на българите в Словакия⁵. По-късно първата ономастична експедиция в Молдова успява да проучи родовите имена на българите в 27 български селища (или селища с българи), които в изследователски план са представени в ономастичните трудове на Н. Куртев⁶ и В. Кондов⁷, последвани от А. Войникова — за Югозападния Буджак⁸. На българските бесарабски села в Украйна са посветени работите на В. Колесник⁹ и З. Барболова¹⁰, както съвместната им работа за с. Кирнички, Бесарабия¹¹. В топонимичните изследвания за Новозагорско на Ю. Петкова¹², за Тополовградско на Др. Лалчев¹³ и на Ц. Константинова за Казанлъшко¹⁴, при селищните истории се отбелязват миграционните процеси и заселването на български семейства в Бесарабия и основаването на селища там.

През 1999 г. излиза от печат книгата на А. Малешкова и Н. Куртев «Да намериш разковничето»¹⁵. Това са изповеди, размишления и спомени с хуманистично отношение към човека, когато той се люшка между идеала и любовта към България, жаждата за свобода и съхраняване на човешкия живот. Художественото и документалното се преплитат, като се разкриват авторови герои или имена на действителни (исторически) лица; реални са и имената на новоосновените селища от преселниците. Историческите източници са използвани от Н. Куртев и А. Малешкова, за да могат правдиво и художествено да пресъздадат епохата и заедно с това да опишат драматични моменти от

съдбата на много наши сънародници. Заглавието на книгата е символично, тъй като хората, основали първите български села в «пустата Буджакска степ» всяка пролет търсят тревата разковниче, за да придобият нейната сила, «та където и да почукат, вратите да бъдат отворени». Жилавият български корен пониква и дава плодове в далечната земя. Вече са минали около 200 години от времето на първите преселници и почти 180 години от голямата преселническа вълна (от 1828-1829 г. до 1900 г.), пресътворена в книгата. Нейното продължение «Смехът на дявола» (2000 г.) разкрива нови драматични съдби и обрати в живота на българите от Бесарабия. Но това е друга история и за друго време...

Интересно е да се съпостави написаното преди тях в документалната литература, напр. с Библиотека «Д-р Иван Селимински», кн. I-XIV (1904-1931)¹⁶, където д-р Селимински описва масовото изселване на сливенци на 13 април 1830 г., раздялата им с родното място, прощаването им с домашния кът, «с лозето и цъфналата градина, със свещения храм, дето възнасяли топли молитви за утеха и надежда, как те отивали дори на гробищата да се простят и с умрелите роднини и как после се скитали немили-недраги по негостоприемните и непознати полета на Бесарабия». Когато стигнали в «Айтошкото поле», към тях се присъединили бежанци и от други градове: от Стара Загора, Нова Загора, Ямбол, Карнобат, а всички възлизали на 16 565 семейства, но по пътя се разделили. Едни заминали за Русия, други — за Молдовлахия, а трети се скитали по пътя и се върнали в родното си място. Ив. Селимински, родом от Сливен, бил техен представител и цели 14 години (1825-1839 г.) се борил за доброто на сънародниците си. Неговите съчинения отразяват епохата на поробения български народ, а спомените и писмата му го представят като горещ патриот и родолюбец, учител, лекар и общественик. Такъв е и историческият спомен, писан в Кишинев в 1855 г., в който той защитава правото на българина да живее свободно и заедно с това показва последиците от робството в духовността на нашия народ. Тези исторически бележки кореспондират със спомените и на други съвременници, какъвто е Пандели Кисимов¹⁷, написал история с документи, писма и спомени за руско-турските войни, а също и с увода на Перикъл Чилев, преводач от гръцки език на историческите спомени на д-р Селимински¹⁶, материалите в Юбилеен сборник на Българското народно читалище «Зора» в гр. Сливен 1860-1910¹⁸. За българите в Бесарабия пише и Йов Титоров (1903)¹⁹. След като описва географско-историческите особености на Буджака, той се спира на «Народностите в южната част на Бесарабия, с които влязоха в съприкосновение българите-преселници». В по-ново време излизат книгите на И. Грек и Н. Червенков²⁰ за българите в Украйна и Молдова, на Антон Киссе²¹ — за най-голямата българска диаспора в света в Украйна, актуалните въпроси на нейната история и развитие, на П. Кайряк — за родословията в Тараклия, Молдова²².

«Именникът» на книгата на А. Малешкова и Н. Куртев¹⁵ съдържа следните мъжки лични имена (МЛИ) и женски лични имена (ЖЛИ):

МЛИ: **1. Александър** — това име според Илчев²³ (с. 46) е разпространено у нас главно през втората половина на XIX век, особено около Освободителната война и наскоро след нея — покрай името на руския император Александър II; при Й. Заимов²⁴ (с. 9) етимологично се извежда от гр. ‘защитник на мъжете’, допълнено със стб. форма **Александръ** от гр. Aléxandros у Н. Ковачев²⁵ (с. 41); **2. Антон**, отбелязано при Илчев (с. 50) от лат. Antonius — име на стар римски род; допълнено от Й. Заимов (с. 10) като заето по книжовен път от гр., а там — от латински език; **3. (А)танас** — име на светия, за чието широко разпространение, особено в Източна България посочва Ст. Илчев (с. 55), а етимологията му се извежда от Й. Заимов (с. 11) от гр. Ἀθανάσιος ‘безсмъртен’, отговарящо на бълг.: *Живко, Живан, Твърдко, Трайко, Траян*. Според Н. Ковачев (с. 45) името е кръстоска от *Анто* и *Атанас*; от *Ан(ъо)* + *Танас* (съкратено от *Атанас*), с подобна форма в литовския Antanas; Antanus. За МЛИ *Танас* от *А-танас*, XV в. вж. също Заимов (с. 214). В романа отбелязано като *Карà-Танас*; в случая прозвищно име със значение ‘черния Танас’; **4. Борис** — Илчев (с. 84) го свързва с първобългарско историческо име, но с неизяснено значение; възобновено през време на Възраждането, а още повече разпространено след 1894 г. по политически причини; докато при Заимов (с. 29) е изтъкнато като съкратено от *Борислав* ‘да бъде славен в бой, в борба’, както *Станис* от *Станислав*, IX в. Н. Ковачев (с. 55) също приема името да е или славянско, или съкратено от *Борислав*, както *Радам* от *Радомир*, припомняйки, че това име е носил хан и княз Борис I (852-889), син на хан Пресиян; **5. Васил** — Ст. Илчев (с. 103) счита, че то е съкратено от *Василий*, като доста употребявано из цялата страна; Заимов (с. 44) намира, че то означава ‘царски, царствен’, X в.: *Владо, Владин, Властин, Властомир*, а Н. Ковачев (с. 59) също го счита съкратено от *Василий*, стб. форма **Василъ**; **6. Владимир** — Й. Заимов (с. 52) тълкува името като ‘да бъде голям владетел, властник, да бъде всевластен, силен’, IX в., а според Ст. Илчев (с. 113) то е видоизменено и преосмислено от *Владимер* ‘велик владетел’ (отбелязано в Чибавци, Свогенско), отново разпространено по време на Възраждането. Ковачев (с. 66) приема обяснението в църковнослав. **Владимир**, старорус. **Владимир**, сродно с готското mērs ‘велик, славен с власт’, каквото е и в БЕР²⁶ (с. 161); **7. Генчо** — Различни обяснения при анализа на името: далечно видоизменено от *Георги* (при Илчев, Цит. съч., с. 129); съкратено от *Генадий* или *Георги*, в документи от XV в. (при Ковачев, цит. съч., с. 70). Й. Заимов (Цит. съч., с. 62) го извежда по-убедително от умалит. от *Гено, Геньо*, а то от *Геро, Герман* и *-но*, XVI в.; **8. Георги (Герги)** — име на календарен светец, което и тримата автори правилно считат образувано от гр. ‘земеделец’: по Св. Георги Победоносец, вдъхновител на победи през Средните векове, XI в. (при Заимов, с. 62); също от гр. Γεωργός ‘земеделец’, като едно от най-разпространените имена в цялата страна (Илчев,

с. 130); потвърдено при Ковачев (с. 70) и допълнено със значение на ‘обработващ земята’, стб. *Гѣоргии, Гѣорьгии*; с бележката, че честотността на името се е увеличила във връзка с носителите му като: Георги Сава Раковски, Георги Бенковски и др.; **9. Господѣн** — Заимов (с. 66) застъпва становището, че името произлиза от стб. *господѣнъ* ‘господар, добър стопанин’, XVI в.; Илчев (с. 139) го дава като превод на гр. *κύριος* и подведено по старото значение на *господин* ‘господар, стопанин’, с ареали Сливен (1843), Нова Загора, Ст. Загора, Чирпан и др. Н. Ковачев (с. 73) го счита като пожелателно ‘да порасне и да стане стопанин’, също в превод на гр. *κυριος* ‘имащ силата, управляващ’; **10. Дамян** — име на календарен светец, среща се из цялата страна (Илчев, с. 155); Заимов го извежда от евр. ‘победител’, XIII в. (с. 79), а според Ковачев (с. 76): в нем. *Damian*, рус. Демьян, лат. *Damianus* или със значение ‘посветен на богиня Дамия — от Егина и Епидавър’; **11. Димитър** — Името е широко разпространено, по Свети Димитър, XI в., от гр., посветен на *Деметра*, богиня на плодородието: *Добри* (Заимов, с. 86). Според Илчев (с. 172) е много разпространено из цялата страна и се явява говорима форма на Димитри, потвърдено от Ковачев (с. 82) като народна форма от Димитри(й); **12. Димо** — отбелязано от Заимов (с. 86) като съкъсено от *Димитър*, XV в., застъпено също от Ковачев (с. 82), но според него възможно е и съкратено от *Никодим*. Локализирано от Илчев (с. 172) главно в Североизточна България; **13. Добри** — изведено от *дѣбри* ‘добрият’, стб. *дѣврѣн*, XIV в., както *Добро* (Заимов, с. 88); от прил. *дѣбрь* или съкратено от *Добромир*, *Доброслав*, като се среща главно в Източна България (Илчев, с. 175). Ковачев (с. 83) допуска, че е пожелателно от *дѣбрь*, стб. *дѣврѣн*, XIV в.; **14. Ивѣн** — отбелязано при Заимов (с. 110) с тълкуване ‘бог е милостив’, през гр. от евр., X в.; според Илчев (с. 218) до неотдавна е най-разпространено мъжко име из цялата страна, тълкувано от евангелско *Ἰωάννης*, стб. *Юанъ* от евр. (със същото значение) или ‘божия благодат’. При Ковачев (цит. съч., с. 101) обясненията са по-подробни, макар че той посочва също името като евангелско календарно, видоизменено на *Йоан*, стб. *Юанъ*, от гр. *Ἰωάννης*, лат. *Johannus*, а то от евр. *yohāhān* ‘бог помилва’; **15. Илѣя** — обосновано при Заимов (с. 111) през гр. *Ἰλίας* от евр. ‘мой бог е Яхве’, преди XIII в.; Илчев (с. 221) — също от гр., едно от имената на библейския бог; допълнено от Ковачев (с. 102) като календарно, от стб. *Илиа*, гр. *Helias*, а то от евр. *eliyāhū* ‘бог е силата ми; якост, крепост’; **16. Кѣльо (Кѣлю)** — с три варианта на обяснение: отбелязано като звателно от *Кѣло*, по меки основи, XVI в. (по Заимов, с. 123); при Илчев (с. 265) отбелязано като съкратено от *Никола*, главно в Източна България и типично за Дряново. Н. Ковачев (с. 112) го тълкува като умалит. от *Никола* > *Кол* + *ѣо*; **17. Константѣн** — име на календарен светия. Книжовна форма срещу *Костадин*, от лат. *Constantinus* ‘постоянен; устойчив’, XI в.: *Стоян*; из цялата страна (по Илчев, с. 267); при Ковачев (с. 112) се среща същата латинска форма, с доуточнение: от *constans*, -antis ‘постоянен, твърд, спокоен’; **18. Кѣста** — Заимов (с. 125)

го определя от гр., където е съкратено от *Костадин*, производно от *Константин*, XII в.; според Илчев (с. 271) — същото обяснение (съкратено на българска почва направо от *Костадин*, *Константин*) или от гр. Κόστα(ς); **19. Милан** — образувано от *Мило* и *-ан*, м. от *Милана* (по Заимов, с. 150); при Ковачев (с. 113) името идва също от *Мил(-о, ъо)* + *-ан*, но изведено от умалит. форма *Миланко*. За разпространението му — главно в Югозападна България: Севлиево (1875), Елена вж. Илчев, с. 333; **20. Михал(и)** — скъсено от *Михаил*, а то гр. от евр. ‘богоподобен’, XI в.: *Божан* (по Заимов, с. 156); със същото значение от евр. מִיחָאֵל или ‘близък до бога’; отбелязано като доста разпространено из цялата страна (по Илчев, с. 339); **21. Найден** — от *найден* ‘намерен’ (за подхвърлено дете), XVIII в. (Заимов, с. 162); Илчев (с. 353) свързва името със старинен обичай да се подхвърля новородено дете, ако преди това са умирали деца в семейството, та който го «найде», да му придаде своето здраве и живот, да му промени съдбата; **22. Нено** — обяснено със съкратени форми: от *Не-до*, м. от *Нена*, XV в. (Заимов, с. 167); тълкувано при Илчев (с. 358) от *Неделко*, *Недълко*. Ковачев (с. 139) го отбелязва от *Невен*, *Недълко*, с удвоение на сричка, вероятно тракийско наследство Νῆνας (цитирано по Дуриданов²⁷, с. 110-111); **23. Никòла** — Заимов уточнява, че името идва от гр. език със значение ‘победител на народи’, IX в.: *Делян*, *Оделян* (с. 169); при Илчев (с. 360) — съкратено от *Николай*, с ареал на разпространение из цялата страна; според Ковачев (с. 141) е народна форма; **24. Никòлай**, както *Никòла*, запазено от черковния език по *Свети Николай Чудотворец*: *Делян*, *Оделян* (Заимов, с. 169), докато при Илчев (с. 360) това име на календарски светия е посочено от гр. Νικόλαος ‘народопобедител’ — официална черковна форма срещу народната *Никòла*, вж.; **25. Олимпий** — Илчев (с. 367) го определя като старо, от гр. Ὀλύμπιας по името на планината Олимп; Ковачев (с. 143) приема също името *Олимпи* (*Олимпий*) от гр. Ολύμπιος ‘олимпийски’. В романа персонажът е представен и с прякор *Гълъба* (от птица гълъб — хубав и кротък като нея); **26. Павел** — Заимов (с. 175) счита, че името е от лат. ‘мальк (на ръст)’, X в.: *Малин*; Илчев (с. 372) и Ковачев (с. 144) извеждат също името на християнския апостол от лат. Paulus ‘мальк, Малчо’, чрез гр. Παύλος; стб. *Павълъ*, *Павел*, *Павль*; **27. Павли (Павле)** — умалит. от *Павел*, XV в.: *Малинко* (Заимов, с. 176); у Илчев (с. 372) *Павле* е разновидност на *Павел* (Радомирско, Самоковско, Варненско), а *Павли* — източна форма на *Павле*, *Павльо* (Стара Загора, Пловдивско, Сливенско, Ямболско); у Ковачев (с. 144) *Павли* — от *Павле* с редукция на *е* в *и*; **28. Радул (Радул)** — от *Рад*, *Радо* и *-ул*, XIII в., където *Рад* — от старинно прил. *рад* ‘радостен’, XI в. (по Заимов, с. 185, 187), също при Ковачев (с. 153); локализирано от Илчев (с. 418) в Ботевградско и Трън; **29. Сàва(та)** — Илчев (с. 435) го определя като име на календарски светия, изведено от гр. Σάββα(ς), а то от Σάββατον ‘събота’ или от името на някой индийски цар; при Заимов (с. 195), също от гр. ‘събота’, XVI в.: *Събо*; различно от мнението на Ковачев (с. 160), който допуска чрез гр. Sabbas от

евр.-арамейското *saba* ‘старец, дядо’, пожелателно ‘да дочака дълбока възраст, да стане дядо’; съкратено от *Саватий, Сват*; стб. *сава, савва*; **30. Симѝн (Сѝмо)** — скъсено от *Симѝн: Божан*, XV в., а то от евр. ‘(бог) слуша’, т.е. готов е да изпълни молба, желание, IX в. (по Заимов, с. 199); същото обяснение при Ковачев (с. 165): при Илчев (с. 450) схващано като евангелско име от евр. произход, но според него то е различно от *Симеон* и не бива да се смесва с него; стб. **Сѝмонъ** от гр. *Simónos*, лат. *Simon*, от евр., а то от *Симеон*, по *šim’ôn* ‘който слуша; желание, молитва’. Името е локализирано в Ботевград; **31. Стѝфан** — календарно име, от гр. ‘венец’ по Св. Стефан, X в.: *Венѝц, Венко, Венчо* (Заимов с. 207); така го определя и Илчев (1969, 465) от гр. *Στέφανος*; повторено при Ковачев (с. 171); стб. **Стѝфан**; **32. Стоян** — според Илчев (с. 467) то е едно от най-разпространените из цялата страна народни имена, особено в песни. Относно етимологията му: Заимов (с. 208-209) го извежда от *Стѝйо* и *-ан*, XV в., а то скъсено от *Стои-мир, Стои-слав* ‘да живее дълго; да се прослави в живота’; подобна връзка търси и Ковачев (с. 172) с пожелателното ‘да стои срещу трудности’ и защитното ‘да стои жив’, от *Сто(йо)* и *-ян*, а то от глагола *стоя*, стб. *стояти, стоѝж* ‘стоя (прав)’; **33. Тимотей**, име на календарски светия, което Илчев (с. 484) извежда от гр. *Τιμόθεος* ‘почитател на бога’, с отбелязани от него ареали на разпространение по години: Пещера (1927), Русе (1926), Казанлък (1920), Добри дол, Кюстендилско (1933), Стара Загора (1927); срв. и при Ковачев (с. 176) също от гр. със значение ‘любимец на бога; който обича бога’, стб. *тимѝѝи*. В романа името се среща като *Тимофти*, контаминирана форма от *Тимофей* и *Тимотей*, където *Тимофей* е руска форма на *Тимотей*; **34. Тѝдор** — отново име на календарски светия, тълкувано от гр. ‘божи дар’, по име на светец, IX в.: *Божидѝр* (Заимов, с. 219); същата етимология от гр. *θεόδωρος* дава и Илчев (с. 486), като посочва, че името е доста разпространено из цялата страна; при Ковачев (с. 177) то е отбелязано като народна форма от гр. *Теодор*; **35. Тодораки** — от гр. *θεοδωράκι*, умалит. от *Тѝдор*, регистрирано от Илчев (с. 486) в Годеч (1900), а Ковачев (с. 177) го представя като умалит. от *Тѝдор* с гр. наставка *-аки*. В книгата се споменава, че героят се е гърчeel; **36. Трендафил** — от цвете *трендафил, трандафил*, както *Грандѝфил*, XV в.: *Рѝжо* (Заимов, с. 223); както и при Илчев (с. 493), засвидетелствано в Самоковско, Ихтиманско, Годечко. Ковачев го тълкува от нар. *трендафил* ‘роза’, от гр. (с. 178); **37. Хрѝсто** — отбелязано при Заимов (с. 235) от гр. ‘помазан, миросан’, XVIII в.: *Блѝго, Добрѝн*; при Илчев (с. 523) — от *Исус Христос*; името с голяма честотност из цялата страна. Н. Ковачев (с. 186) отбелязва името на основателя на християнството от гр. *Christòs* ‘помазаник’; книж., стб. *исѝсъ хрѝстосъ*; **38. Цветѝн** — от *Цвѝто* и *-ан*, м. от *Цветѝна*, XVI в., а то от *Цвѝта* и *-ана*, което от *Цвете* (по Заимов, с. 238); срв. също при Илчев (с. 527) от *цвет, цвят* + *-ан*, с локализация главно в Западна България. Н. Ковачев (с. 187) допълва обяснението с *Цвет(и), Цвет(о), Цвет(ѝо)* + *-ан*; **39. Цѝню** — звателно от

Цоно по меки основи или от *Цдойно* с премет на мекостта (по Заимов, с. 241). Видоизменено от *Стоян*, *Стойо*, *Стефан* или друго подобно име, което се среща главно в Североизточна България. (по Илчев, с. 531). Н. Ковачев (с. 189) подкрепя това тълкуване на името, с фонетична промяна — премятане *ст > тс > ц > в тс*.

Общо 39 имена.

ЖЛИ: **1. Богдана** — женска форма от *Богдан*, XVIII в. обяснена като скъсена форма от *Бого-дан* ‘даден от бога’ за жадувано очаквано дете, X в. (по Заимов, с. 24). Според Илчев (с. 79) името отговаря на гр. *Теодосий* с разпространение из цялата страна; **2. Велика** — ж. от *Велик*, а то от *велик* ‘прочут, славен, известен’, XV в. (по Заимов, с. 46); при Илчев (с. 105) също от *велик*, пожелателно име ‘да бъде голям, велик’; разпространено из цялата страна, главно в Източна България; **3. Ганка** — умалит. от *Гана*, ж. от *Ганко*, а то от *Ган*, скъсено от *Дра-гън*, *Бе-гън* (по Заимов, с. 61); според Илчев (с. 126) от *Драгана* или *Гергана* (с ареали на разпространение из цялата страна) или западна форма на *Гано* (Берковица); близко по обяснение при Ковачев (с. 69) като съкратено от *Драгънка*; **4. Дена** — скъсено от *Мла-дена*, *Вла-дена*, *Рад-ена*, *Звез-дена* или от *Ден-ица*, XVI в. (по Заимов, с. 83); Илчев (с. 160) посочва освен някои от изброените, и други варианти: съкратено от *Магдалена*, *Севдена* или женска форма от *Деньо*, *Дено*; **5. Ирина** — име на светица от календара, по гр. *Εἰρήνη* ‘мир’ — из цялата страна (по Илчев, с. 223); отбелязано и при Заимов (с. 112) в X-XI в. У Ковачев (с. 103) етимологията е изведена от гр. *εἰρήνῃ* ‘мир, покой’, където в гр. митология *Εἰρήνῃ* — богиня на мирния живот; **6. Кера** — съкратено от *Кераца*, гр. ‘господарка’, XVI в. (по Заимов, с. 119). Илчев (с. 251) го тълкува като съкратено от *Керана*, а то от *Кирана* (от *Кира* + *-ана*) с преход на неудареното *и* в *е*, главно в Източна България, типично за Шумен; срв. МЛИ *Киро*, *Кире* (съкратено от *Кирил*); **7. Крайна** — Заимов (с. 127) го обяснява като ж. от *Крайно*, а то от *Крайо* и *-(ъ)но*, XVI в., а *Крайо*, *Крайо* — съкратено от *Краймир* (който да бъде голям, велик за страната си) или *Крайслав* (който да донесе слава на края си). Такова подходящо обяснение дава и Илчев (с. 275): от *Крайо*, а то съкратено *Краислав* и преосмислено по *край*: да бъде последно дете на многодетно семейство (или: с него да настане край на детската смъртност); срв. *Запрян*, *Доста*. Женската форма се среща в Чурек (1648), Бр. Миладинови, Троянско, Голяма Желязна, Ловешко; **8. Мария** — староевр., вероятно със значение ‘любима, желана’, XI в.: *Люба* (по Заимов, с. 148); според Илчев (с. 322) до неотдавна най-разпространеното име у нас, от гр. *Μαρία* по евр. *Μαριαμ*, евангелско име, чието значение някои смятат за неизяснено, други го превеждат ‘твърда, постоянна’; **9. Рада** — Й. Заимов (с. 185) убедително го извежда от умалит. от *Рада*, ж. от *Радо*, а то от старинно прил. *рад* ‘радостен’ — да бъде радостен, както *Весел*; отбелязано от Илчев (с. 415-416) също като умалит., а ЛИ *Рада* — женска форма срещу *Рад* (народно, из цялата страна); при Ковачев (с. 152)

стб. *рада* ‘радостна’, пожелателно ‘да е радостна през живота си’. Вж. и *Радул*; **10. Росана** — за произхода на името Илчев (с. 429) дава следното подробно обяснение: от *Росана* и *Росанка*, което от *Рос(а)* + *-ана*, *-анка*, откъдето *Роса* — съкратено от *Русана*, *Русалина* с изясняване на редуцираното *у* в *о* и преосмисляне по *росà* (Брезнишко, Брезник, Врачеш, Ботевградско); срв. у Ковачев (с. 157) — по *Русана*; при Заимов (с. 192) от *Роса* и *-ана*, както *Драгана*, *Милана*, XII в.; **11. Станка** — умалит. от *Стана*, ж. от *Станко*, XV в. (по Заимов, с. 206). Илчев (с. 463) го тълкува по същия начин — умалит. от *Стана*, ж. срещу *Станьо*; срв. рум. *Stan*, с локализация в Кукушко (XVI в.), Видин, Брегово (Видинско), Козлодуй и др.; според Ковачев (с. 170) ареалът му на разпространение е разширен в цялата страна, като името е успоредно на м. *Стано*, *Станьо*; **12. Тодора (Тудора)** — ж. от *Тодор*, преди XI в.: *Божидара* (по Заимов, с. 219); Илчев (с. 486) го обяснява от гр. *θεοδόρα* — женска форма срещу *Тодор*, отбелязвайки, че името е разпространено из цялата страна; Ковачев (с. 177) го счита от м. *Тодор* по гр. *Теодора*.

Общо 12 имена.

В «Именника» се съдържат общо 51 имена (МЛИ и ЖЛИ). В него традиционните православни имена са предпочитани при именуване на мъжете. Най-често срещаното име е Иван (4 пъти), но фреквентни са и Димитър, Димо, Илия, Никола и Николай, Павел и Павли, Тодор и Тодораки (2); Васил, Георги, Кольо (3). Календарни (християнски) имена са: Атанас, Васил, Георги, Дамян, Димитър, Иван (с домашна форма Йован), Илия, Константин, Михаил, Николай, Павел, Сава, Стефан, Тимотей, Тодор, Христо. Образувани от тях: Герге, Димо, Коста, Михал, Никола. Често се използват и славянски имена: Владимир, Добри, Милан, Найдан, Радул, Стоян, Цветан. При жените традиционни християнски имена са: Богдана, Велика, Ганка, Дена, а календарни имена — Ирина, Мария и Тодора. Домашни имена (славянски) — Крайна, Радка, Росана, Станка.

Всички посочени имена са част от българската именна система, което доказват и наблюденията на Ст. Кендерова³⁰ върху имената на българи-глави на домакинства в турски документ (регистър ВВОА TD 77, съхраняван в османския архив в Истанбул), където са отбелязани в поименен списък българите в Чепинското корито от началото на XVI в. (1515-1516 г.). Срещат се регистрираните мъжки имена, между които с най-голяма честотност са: Йован, Стоян, Герге, Димитри, Добре, Радул, Тодор, Димо, Михал, Никола. В документа са отбелязани МЛИ Крайо (при нас ЖЛИ Крайна) и Радо, Радко (срещу ЖЛИ Радка) и др.

Традицията на тези имена в България продължава и в следващите седем десетилетия, както е според Честотно-тълковен речник на личните имена у българите Ковачев²⁵ (с. 33). За периода 1901-1970 г. най-широко разпространение са получили мъжки и женски имена, някои от които са посочени и в нашето изложение: мъжки ЛИ — Димитър, Георги, Иван, Христо, Васил, Николай, Тодор, Стефан, Никола, Стоян, Атанас, Мария, Радка.

Въпросът за съвременното състояние и динамиката на личните имена на бесарабските българи от Украйна и Молдова се разглежда от А. Малешкова²⁸ и Р. Манджукова и Н. Бурлакова-Герги²⁹. При изследване на личните имена у българите в началото на XXI в. М. Ангелова-Атанасова³¹ (с. 47) прави анализ на настъпилите промени в българския именник на базата на честотния списък на имената през последните две десетилетия, съпоставени с тези до 1980 г. и от 2001 г. Установява се честотност на първите 40 МЛИ и ЖЛИ, общо за страната (на базата на данните у Ковачев³² и Ангелова-Атанасова³³). Между тях за периода 1891-2001 отново се срещат 35 от посочените в романа 39 МЛИ. От 12-те ЖЛИ в книгата, като техни съответствия през 1891-1980 са отбелязани имената Мария, Станка и Тодорка; през 1981-2001 — само името Мария. Те са доста ограничени по честотност, в сравнение с МЛИ (докато «при жените дори най-честотното име *Мария* е с по-ниска честотност от *Георги* и *Иван*»). Общо календарните имена заемат значително място сред ЛИ, но все повече тези от източноправославния календар се заменят с католическите им съответствия³⁴ или се модернизират ограничено чрез създаване на хибриди по модели на стари славянски композити с добавяне на *-мир*, *-мил*, *-слав*, *-цар*, *-цвет*, а се разширява кръгът на заетите чужди имена (освен романски и доста англоезични) и др.

В това отношение етимологичният анализ на българските лични имена в романа разкрива разнообразието на календарни, запазени до наши дни; съкратени; домашни, сложни, както и старинни словообразователни форманти. Изследването им потвърждава наличието на старинни славянски имена в българския именник. Както е отбелязал известният ономаст Н. Ковачев²⁵ (с. 6): «Личните имена в езика ни образуват своя отделна отворена система, в която през различни години и епохи се появяват, просъществуват и отпадат едни или други имена. Тази система притежава свои закономерности на развитие, своя специфика и самобитност; в нея има нещо общо с антропонимичните системи на другите славянски и балкански езици, но и нещо свое, национално».

БЕЛЕЖКИ

¹ Милетич, Л. Заселването на католишките българи в Седмиградско и Банат. София, 1897. (Отпеч. от СБНУК, кн. XIV); Изследвания за българите в Седмиградско и Банат. [Сборник] под ред. на [с предг.] Симеон Дамянов. Състав. Мария Рунтова. София, 1987.

² Балкански, Т. Трансилванските (седмиградските) българи. Етнос. Език. Етнонимия. Ономастика. Просопографии. Велико Търново, 1996; Задкарпатските българи. Етнос. Език. Етнонимия. Ономастика. Просопографии. (в съавторство с М. Парзулова). Велико Търново, 1996; Българите в Румъния. (Докторска дисерта-

ция). София, 1996; Кавказките българи. Принос към българската етнолингвистика. (Приложна ономастика № 12). Велико Търново, 2005.

³ **Парзулова, М.** Село Нова Ивановка (Одеска област) в светлината на езиковата археология. Етнос. Език. Ономастика. Проспографии. Одеса, 2006; Кримските българи. Етнос. Език. Етнонимия. Ономастика. Проспографии. Одеса, 2007.

⁴ **Българите извън България.** Сборник с доклади от международния симпозиум «Българите извън България» (Бургас, 20-21 юни 1997). Състав. и отг. редактор М. Парзулова. Велико Търново, 1997.

⁵ **Ангелова-Атанасова, М.** Имената на българите в Словакия. Mená a priezviká Bulharov na Slovensku. Bratislava, 1998.

⁶ **Куртев, Никола.** Селищата с българско население в северозападния Буджак. Ономастика. Етнонимия. Групонимия. (Приложна ономастика № 15). Велико Търново, 2006.

⁷ **Кондов, В.** Кортенските колонии в Бесарабия. Ономастика. Език. (Приложна ономастика № 13). Велико Търново, 2005.

⁸ **Войникова, А.** Селища с българско население в Югозападния Буджак. Ономастика. Топонимия. Групонимия. (Приложна ономастика № 16). Велико Търново, 2008. (Под печат).

⁹ **Колесник, В.** Евгеновка (Арса). Ономастика. Говор. Словарь. Одесса, 2001.

¹⁰ **Барболова, З.** 1999: Особенности на българския говор в с. Червеноармейское (Кубей), Болградски район, Одеска област в Украйна (Българските говори в Украйна. Вип. 2). Одеса, 1999.

¹¹ **Барболова, З., В. Колесник.** Говорът на българите в с. Кирнички, Бесарабия (Българските говори в Украйна. Вип. 1). Одески държавен университет «И. Мечников». Одеса, 1998.

¹² **Петкова, Юл.** Топонимията на Новогагорска околия. София, 2007.

¹³ **Лалчев, Др.** Местните имена в Тополовградско (Дисертация). София, 1986.

¹⁴ **Константинова, Ц.** Топонимията на Казанлъшко. Велико Търново, 2008.

¹⁵ **Малешкова, А., Н. Куртев.** Да намериш разковничето. Опит за исторически роман за българите — преселници. 1986-1998. Сливен, 1999.

¹⁶ **Селимински, Ив.** Библиотека Д-р Ив. Селимински. Кн. I-XIV. София, М-во на нар. просвещение, 1904-1931. Кн. I. Исторически спомени. С увод от П.[ерикъл] Чилев. 1904; Кн. II Исторически спомени. Прев. [от гр. ез.] П.[ерикъл] Чилев. 1904.

¹⁷ **Кисимов, П.** Исторически работи. Моите спомени. [Ч. I]-IV. Пловдив, 1897-1903.

¹⁸ **Юбилеен сборник** на Българското народно читалище «Зора» в гр. Сливен. 1860-1910. София, 1910.

¹⁹ **Титоров, И.** Българите в Бесарабия. София, 1903 (кор. 1905).

²⁰ **Грек, И., Н. Червенков.** Българите от Украйна и Молдова. Минало и настояще. София, 1993.

²¹ **Киссе, А.** Възраждане на българите в Украйна. Одеса, 2006.

²² **Кайряк, П.** Родословные древа Тараклии. [Кн. I]. Кишинев, 1999; Кн. II. Науч. ред. Н. Червенков. Кишинев, 2002.

²³ **Илчев, Ст.** Речник на личните и фамилни имена у българите. Изд. на БАН. София, 1969.

²⁴ **Заимов, Й.** Български именник. Първа част. Лични имена у българите от VI до XX в. Втора част. Фамилни имена от чужд произход. 2 фототип. изд. Изд. на БАН. София, 1994.

²⁵ **Ковачев, Н.** Честотно-тълковен речник на личните имена у българите. София, 1987.

²⁶ **Български етимологичен речник (БЕР).** Т. I. БАН, София, 1971, 161.

²⁷ **Duridanov, I.** Der thrakische Einfluss auf die bulgarische Anthroponymie. — Балканско езикознание, II, 1960, 110-111.

²⁸ **Малешкова, А.** Личните имена на българите в Бесарабия. — Алманах Родолюбец, № VII, [София], 2006, 404-409.

²⁹ **Манджукова, Р., Н. Бурлакова-Герги.** Личните имена на бесарабските българи — динамика, тенденции, езикови особености (по материали от с. Лошчиновка, Одеска област — Украйна). — В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Т. 8. Велико Търново, 2004, 267-272.

³⁰ **Кендерова, Ст.** Поименен списък на населението на Чепинското корито от началото на XVI в. (1515-16 г.). — В: Извори за миналото на Чепинско. Състав. и ред. Ст. Кендерова. Изд. Исторически музей Велинград, Дружество за защита на Родопите. Пазарджик, 2006, 55-76.

³¹ **Ангелова-Атанасова, М.** Личните имена у българите в началото на XXI в. (Екстралингвистичен аспект). — В: Състояние и проблеми на българската ономастика. [Т.] 8. Материали от Национална конференция по ономастика (София, май 2004 г.). Университетско издателство «Св. св. Кирил и Методий». Велико Търново, 2006, 47-60.

³² **Ковачев, Н.** Честотно-етимологичен речник на личните имена в съвременната българска антропонимия. Велико Търново, 1995.

³³ **Ангелова-Атанасова, М.** Личните имена у българите (1981-1990). Състояние и проблеми на съвременните български лични имена. Велико Търново, 2001.

³⁴ **Селимски, Л.** Християнските имена у българските католици. Проблеми на усвояването. Prace Naukowe Uniwersytetu Slaskiego w Katowicach nr 1781. Katowice (Катовице), 1999; Етюди по българска антропонимия. Лични имена. (Studia z antropologii i imionaznawstwa). Велико Търново, 2006.